

Projekta un risinājuma anotācija

Izglītības finansēšana Latvijā

Latvijas Nacionālā attīstības plāna prioritāšu formulējumos teikts, ka “Latvijas attīstības pamatā ir jābūt sabiedrības spējai radīt jaunas zināšanas un tās izmantot tautsaimniecības attīstībai un vispārējā dzīves līmeņa celšanai. Zināšanu sasaiste ar kapitālu, tehnoloģijām un darbaspēku, to arvien pieaugošais īpatsvars ikvienā produktā un darbībā ved pie “jaunās ekonomikas” nostabilizēšanās Latvijā”.

Jaunās ekonomikas nostabilizēšanās mūsdienu globalizētajā tautsaimniecības sistēmā ir būtisks valsts konkurētspējas paaugstināšanas faktors. Jaunās ekonomikas pamatnosacījums ir augstas kvalitātes izglītība visās izglītības pakāpēs un veidos.

Pastāv uzskats, ka Latvijas izglītības sistēma neatbilst mūsdienu prasībām. Bieži dzirdēts, ka Latvijā izglītības attīstības galvenais šķērslis ir finansu trūkums. Zemas algas, nelabvēlīga izglītības darbinieku vecuma struktūra, zems pedagoga darba prestižs, neapmierinošas karjeras iespējas, slikts skolu tehniskais nodrošinājums un vispārēja atpalcība – viss tiek skaidrots ar naudas trūkumu.

Izglītības finansējums aizņem 15% no Latvijas valsts kopbudžeta izdevumiem un to it kā nav iespējams palielināt. Izglītības finansēšana ir lielākais pašvaldību budžeta izlietojuma mērķis (49.5% no pašvaldību izdevumiem), arī šeit finansējuma palielināšanas iespējas nav lielas. Interesanti, ka 1986. gadā izglītības finansēšana aizņēma 43% no sociāliem mērķiem paredzēto valsts budžeta līdzekļu izlietojuma, un arī 2000. gadā izglītības finansēšana aizņēma 43% no sociālajiem mērķiem izlietotajiem valsts budžeta līdzekļiem. Kaut gan budžeta struktūra, izlietojuma mērķi, izglītības kvalitāte un cena minētajos periodos gandrīz nav salīdzināmi, skaitļi vedina noskaidrot patieso situāciju izglītības finansēšanā

Pieteiktā pētījuma mērķis ir noskaidrot izglītības finansēšanas kārtību, pietiekamību un efektivitāti Latvijā dažādās izglītības pakāpēs un veidos. Pētījuma pamatā būs vairākas hipotēzes:

- izglītības finansējums ir pietiekošs, finansu līdzekļi tiek efektīvi izmantoti, valsts un pašvaldību budžetā uzkrājas līdzekļi izglītības finansējuma pakāpeniskai palielināšanai un nekādi uzlabojumi nav nepieciešami,
- izglītības finansējums ir pietiekošs, bet finansu līdzekļi netiek efektīvi izmantoti, valsts un pašvaldību budžetā uzkrājas līdzekļi izglītības finansējuma pakāpeniskai palielināšanai, bet ir nepieciešams paaugstināt to izlietošanas efektivitāti, iespējams, mainot izglītības sistēmu un finansējuma iekšējo struktūru,
- izglītības finansējums nav pietiekošs un tā rezultātā cieš izglītības kvalitāte, finansu līdzekļi tiek efektīvi izmantoti un valsts un pašvaldību budžetā ir līdzekļi izglītības finansējuma palielināšanai, bet tos jāatrod, vai arī jāpārformē izglītības finansējuma iekšējā struktūra atbilstoši izvirzītām prioritātēm,
- izglītības finansējums ir nepietiekošs un tā rezultātā cieš izglītības kvalitāte, līdzekļu izlietojums ir efektīvs, bet valsts un pašvaldību budžetā nav iespējams atrast papildus līdzekļus un ir jāmeklē jaunas izglītības finansēšanas shēmas.

Pētījuma nepieciešamību nosaka tas, ka Latvijā nekad nav veikts izglītības finansēšanas komplekss neatkarīgs novērtējums. Izglītības finansēšana nedaudz pētīta Pasaules

Bankas pašvaldību budžetu pētījumos deviņdesmito gadu sākumā, taču šie pētījumi aptver tikai daļu izglītības sistēmas. Ir veikti pētījumi par atsevišķu izglītības līmeņu attīstību. Pieteiktā darba uzdevums ir veikt kompleksu pētījumu par visiem izglītības līmeņiem.

Pētījuma pamatā būs izglītības iestāžu finanšu un darbības oficiālās statistikas analīze, līdz šim veikto pētījumu, komentāru un priekšlikumu apkopojums, ārvalstu pieredzes izpēte. Svarīgs informācijas avots būs intervijas ar izglītības darbiniekiem, tiks apsvērta iespēja veikt nelielu speciālu aptauju. Pētnieki paredz ciešu sadarbību ar Latvijas Izglītības un Zinātnes ministrijas, Latvijas Finanšu ministrijas un valsts Statistikas pārvaldes speciālistiem.

Pētījuma rezultātā pasūtītājs saņems atbildes uz šādiem jautājumiem:

1. Izglītības finansēšana Latvijā visās izglītības pakāpēs un veidos (valsts, pašvaldību un privātais)
2. Izglītības finansēšanas piemēri ārvalstīs
3. Priekšlikumi izglītības finansēšanas uzlabošanai
4. Priekšlikumi par iegūto pētījuma rezultātu praktisko lietojumu

Pētījumu rezultāti ļaus novērtēt esošo izglītības sistēmu, tās sastāvdaļu proporcijas, finansēšanas kārtību, kopējo finanšu nodrošinājumu, izglītības sistēmas un izglītības finansēšanas kārtības izmaiņas nepieciešamību un virzienus.

2001. gada 18. jūnijā

Dr.econ. R.Karnīte